

Den grønlandske kriminallov og dens sociologiske baggrund.

Af

fuldmægtig i Grønlandsdepartementet VERNER GOLDSCHMIDT.

I. Indledning.

Iagttager man institutioner, f. eks. retlige institutioner i et fremmed samfund, får man kun en overfladisk forståelse af, hvori de består, og hvordan de virker, hvis man ikke samtidig prøver på at danne sig et indtryk af hele det kulturelle mønster, hvori institutionerne indgår.

Beskæftiger man sig med de retlige institutioner i ens eget samfund, interesserer man sig sjældent for direkte at udforske den sammenhæng, som institutionerne har med andre sociale fænomener. Det er således sjældent, at retsvidenskabens fremstillere lægger vægt på en mere indgående og systematisk beskrivelse af den sociale, økonomiske og kulturelle baggrund for de regler, hvormed de beskæftiger sig. Man vil i almindelighed anse oplysninger af denne art for banale, idet man går ud fra som noget selvfølgeligt, at de jurister, der læser fremstillingerne, har et almindeligt kendskab til de samfundsforhold, der udgør retsreglernes baggrund. Man nøjes derfor i regelen med mere almindelige henvisninger til „forholdets natur“, „hensynet til samfundens trivsel“ etc.

Når jeg i det følgende skal omtale et reaktionssystem af en type, som ofte har været fremme til diskussion i den kriminalvidenskabelige debat, men som så vidt vides ikke tidligere har været gennemført i praksis, har jeg fundet det væsentligt også at beskrive systemets sociologiske baggrund. For at et emne som det her omhandlede skal kunne påregne almindelig interesse, er det efter mit skøn af betydning, at de, der læser om det, har muligheder for at foretage sammenligninger bl. a. for at kunne tage stilling til, hvorvidt reaktionssystemet helt eller delvis vil kunne gennemføres uden for det grønlandske samfund. Sådanne sammenligninger er ikke mulige uden et vist kendskab til systemets samfundsbaggrund. Jeg vil blot i korthed fremdrage nogle relevante kendsgerninger vedrørende Grønlands geografi og befolkning.

Landet er udpræget bjergland med meget få, flade strækninger, som især ligger ved bunden af de talrige fjorde. Kysten er en skærgårdskyst med utallige større og mindre øer. Befolkningen langs den vestgrønlandske kyst — kriminalloven skal foreløbig

kun omfatte Vestgrønland — lever fordelt over et relativt stort antal beboede steder, der hver især har en ret lille befolkning.¹⁾

Dels på grund af de nævnte forhold og dels — det gælder navnlig det nordligste Vestgrønland — på grund af landets polarklima, der ofte medfører, at de beboede pladser for kortere eller længere tid er afskåret fra indbyrdes kontakt, lever befolkningen på de mindre steder ofte ret stærkt isoleret.

Det må bemærkes, at den grønlandske befolkning på de mindst isolerede steder i høj grad er påvirket af dansk levevis og tankegang, medens dette i langt mindre grad er tilfældet på de små og isolerede steder.

Det skal endnu nævnes, at befolkningen, som racemæssigt er stærkt blandet med europæere, oprindeligt var en fangerbefolkning, medens den nu kun i mindre grad beskæftiger sig med jagt, hvorimod fiskeri og udførelse af arbejde for dansk administration er kommet til at spille en betydelig større rolle.

Lige fra kolonisationens begyndelse i 1721 har der bestået en ordning, hvorefter den grønlandske befolkning stod under den såkaldte grønlandske ret, medens andre var underlagt dansk ret omend med modifikationer.²⁾ I dette århundrede har kravet om retsenhed i Grønland været stigende og fundet sit stærkeste udtryk i den i 1948 nedsatte Grønlandskommission, der bl. a. beskæftigede sig indgående med de her henhørende spørgsmål.³⁾

Forsåvidt angår den grønlandske kriminalret har også den været præget af, at grønlænderne stod under et særligt system, medens den danske straffelov gjaldt for alle andre.

Ved statsministeriel resolution af september 1948 udsendtes nogle jurister til Grønland med den opgave at undersøge, hvorvidt og i bekræftende fald i hvilket omfang dansk ret ville kunne indføres i Grønland.⁴⁾ Den juridiske ekspedition havde ikke blot som opgave at undersøge, om dansk ret ville kunne gennemføres i Grønland, men tillige om det ville være muligt at gennemføre en for alle i landet fælles retsorden.

Det blev min opgave som deltager i ekspeditionen at beskæftige mig med den grønlandske kriminalret. Mit arbejde kom i det væsentlige til at bestå i:

- a. en orientering i den grønlandske kriminalrets historie set på baggrund af den almindelige udvikling,

¹⁾ Det samlede befolkningstal udgjorde pr. 31/12 1950 22.556. På den mindste beboede plads boede pr. samme dato 3, på den største 1117 personer.

²⁾ Jvfr. sål. lov nr. 134 af 18. april 1925 §§ 40—42.

³⁾ Jvfr. grønlandskommissionens betænkning af 28. februar 1950 bd. 2, p. 103 f.

⁴⁾ Jvfr. betænkning afgivet 6. september 1950 af den juridiske ekspedition (Agnete Weis Bentzon, Per Lindegård, Verner Goldschmidt) til Grønland 1948—49 (utrykt).

- b. en undersøgelse af de kriminalrettlige påbuds- og forbudsnormer,
- c. en undersøgelse af normkrænkelsernes art, omfang og tilblivelsesforhold samt
- d. en undersøgelse af hvorvidt og i bekræftende fald i hvilket omfang krænkelseerne havde medført rettlige sanktioner.

Jeg havde endelig som mål så vidt muligt at tilvejebringe viden om de anvendte sanktioners sociale virkninger.⁵⁾

II. Historisk oversigt.

Gennem undersøgelseerne over den grønlandske kriminalrets historie fandtes følgende forhold, som måtte blive af interesse for bevarelsen af de stillede spørgsmål.⁶⁾

Retsnormerne.

Forsåvidt angår det førkoloniasatoriske Grønland, prægedes det efter datidens beretninger af, at der ikke fandtes noget „kriminalitetsproblem“ af betydning. Grønlænderne levede samdrægtigt med hinanden, og da der ikke fandtes skrevne regler, var det naturligvis meget vanskeligt for de første koloniasatorer at danne sig nogen mening om, hvad grønslænderne efter deres egen samfundsorden anså for tilladt og forbudt.

De fleste tvister mellem samfundsindividerne blev afgjort ved de såkaldte trommedanse, som eksempelvis fandt anvendelse i tilfælde, hvor en mand havde berøvet en anden hans hustru eller kajak.⁷⁾ Drab medførte som regel blodhævn.

Både med hensyn til hvad der var „forbudt“ og med hensyn til de former for reaktion, man anvendte over for den, der begik en „forbudt“ handling, var forskellen mellem grønslandsk kriminalret og de strafferetlige indstillinger, koloniasatorerne førte med sig i begyndelsen af det 18. århundrede, meget betydelig. Efter

⁵⁾ Jvfr. den juridiske ekspeditions betænkning bd. 5, p. 112, hvor det påvises, at recidivister procentvis er blevet hyppigere i de senere år. Det er navnlig småtyve og dem, der udbreder kønssygdom, som falder tilbage. Den største del af recidivisterne havde kun eet tilbagefald, og kun meget få er faldet tilbage mere end tre gange. Om retsreaktionernes generalpræventive funktion var det vanskeligt at få oplysninger; retssager behandlede ikke offentligt, folks kendskab til retsafgørelserne hidrørte som regel fra domfældte. Stikprøver viste iøvrigt, at interessen for og kendskabet til behandlede sager var meget ringe. Undersøgelseerne af sanktionernes sociale funktion er teknisk ufuldkomne og vil ikke blive gjort til genstand for nærmere omtale her.

⁶⁾ Jvfr. til det følgende Knud Oldendow, Lov og Ret i Grønland, Det grønslandske Selskabs Årsskrift 1930—31, p. 37—100 og den der anførte litteratur.

⁷⁾ Om reaktionssystemet i eskimoiske samfund se Herbert König, Der Rechtsbruch und sein Ausgleich bei den Eskimo, Anthropos — XIX 1923—24, p. 484 ff. og den der anførte litteratur.

grønlandsk retsopfattelse var det eksempelvis tilladt navnlig i trangstider at lade spæde børn og gamle, som faldt samfundet til byrde, omkomme. I det første koloniasatoriske Grønland eksisterede der intet forbud imod, at voksne havde sexuel samkvem med børn, og det var ikke usædvanligt, at navnlig de mest agtede fangere havde flere koner.

Alt dette stod i den skarpeste modsætning til den moral- og retsopfattelse, som de danske koloniasatorer repræsenterede.

Det er indlysende, at det måtte medføre konflikter, når så forskellige moral- og retssystemer kom i kontakt med hinanden. Fra missionens side kunne man ikke tolerere, at børn og oldinge dræbtes eller lodes i stikken, og man vendte sig også med strengthed mod det sexuelle samlivs former samt mod flerkoneriet.

Det var ikke alene på forbudsnormernes område, at der var konflikter mellem grønlandsk og dansk opfattelse. Også med hensyn til de anvendte reaktioner var der modsætninger. Det er iøjnefaldende, at *medens europæiske moral- og retssynspunkter efterhånden fik tag i de grønlandske befolkningsgrupper navnlig på grund af kirkens intensive virksomhed, viste det sig langt vanskeligere at gennemføre de reaktionsformer, som hørte hjemme i det danske kulturmønster.*

Karakteristisk for udviklingen er en redegørelse fra en købmand, som i 1834 af administrationen var beordret til offentligt „og under heiset Flag at tildele“ en grønlander, der var fundet skyldig i tyveri „15 Slag Tamp“. Købmanden nægtede at eksekvere straffen dels på grund af praktiske vanskeligheder og dels, fordi „jeg som Bestyrer der daglig skal omgaaes med Grønlanderne ikke kan befatte mig med at exequerere en sliq Straf paa nogen af dem, saa længe de ej kiender til nogen Lov og jeg ingen exekutiv Magt har“.⁸⁾

Igennem det 18. og 19. arhundrede var udviklingen i store træk, at flere og flere forhold blev kriminaliserede i overensstemmelse med dansk opfattelse, hvorimod det kun i begrænset omfang viste sig muligt at gennemføre danske straffemidler. Der fandtes visse spredte bestemmelser af strafferetligt indhold⁹⁾, som blev sam-

⁸⁾ Jvfr. P. P. Sveistrup og Sune Dalgaard, Det danske Styre af Grønland 1825—1850, Meddelelser om Grønland bd. 145 nr. 1, København 1945, p. 127.

⁹⁾ Oldendow henviser l. c. p. 65 f. til reskript af 1. april 1746 om, at grønlanderne skulle holde sig borte fra angekokkerne, ikke jage rensdyr med bøsse m. m. Han nævner endvidere instruks af 19. april 1782, part IV, § 1: „Skulde noget usømmeligt af Grønlanderne begaaes, som enten Tyveri eller andre grove Laster, da maa Købmanden med al Lemfældighed formane dem til at afstaa derfra. Frugter dette ikke, eller er Forseelsen særdeles grov, straffes de derfor efter Omstændighederne og Forbrydelsens Beskaffenhed“. Endelig nævnes cancelliskrivelse af 29. april 1819, der hjemler tamp som straf for hor, og justitsministeriets skrivelse af 12. maj 1848, der indeholder regler om straf for blodskamsforbrydelser.

lede i indenrigsministeriets foreløbige bestemmelser af 31. januar 1872¹⁰).

Bestemmelserne kriminaliserede tyveri, brugstyveri og ulovlig omgang med hittegods eller „anden Forseelse, som hermed kan sættes i Klasse“. For disse overtrædelser kunne der pålægges den skyldige erstatning og mindre bøder eller „anden tilsvarende Straf“.

Det bestemtes endvidere, at et tyveri af alvorligere karakter samt „aabenbar Gjenstridighed“ mod myndighederne og andre lignende handlinger kunne medføre, at den pågældende pålagdes erstatning og større bøder.

Endelig fandtes en regel omhandlende voldshandlinger og andre „større Forbrydelser“, som skulle kunne medføre „legemlig Revselse“ eller straf „paa anden Maade“. Det tilføjedes, at offentliggørelse af den skyldiges navn „til Skjærpelse af Straffen“ kunne anvendes, når en tiltalt vedvarende søgte at unddrage sig retsforfølgningen.

Siden disse bestemmelser har der kun været udfærdiget spredte regler af strafferetligt indhold i tiden inden kriminallovens vedtagelse¹¹). I 1915—16 behandlede de grønlandske landsråd et udkast til straffebestemmelser for Grønland, uden at det dog førte til noget resultat. Udkastet var i 1914 udarbejdet af den daværende inspektør over Nordgrønland og indeholdt regler om legemsstraf og fængsel¹²). For så vidt angår forbrydelsesarterne svarede det i det store og hele til den danske straffelov af 1866.

I 1929 behandlede og tiltrådte de grønlandske landsråd et andet udkast til en anordning om straffebestemmelser for Grønland¹³). Det pågældende udkast indeholdt hjemmel til anvendelse af bl. a. fængsel og fremtrådte i det hele som en forenklet kopi af den danske borgerlige straffelov af 15. april 1930. Udkastet blev ikke godkendt af Grønlands Styrelse, som nærede betænkelighed ved at indføre straffe, som man ikke fandt egnede for det grønlandske samfund såvel ud fra humanistiske synspunkter som af praktiske, økonomiske grunde.

¹⁰) Sålænge Grønland havde kolonistatus, ansås det for beføjet og fik støtte i „lang tids ubestridt statsretlig praksis“ administrativt at give regler — også inden for strafferetten — for den grønlandske befolkning. Denne tilstand ophørte ved grundlovsrevisionen af 5. juni 1953.

¹¹) F. eks. regler om ulovlig omgang med hittegods, dyrplageri og udbredelse af kønssygdom.

¹²) Jvfr. Beretninger og Kundgørelser vedrørende Grønlands Styrelse 1915 p. 305 og 321, 1916 p. 431—38 og p. 448—455, 1917 p. 551 og p. 575—580.

¹³) Jvfr. de i note 12 omhandlede beretninger 1929 p. 301—306 og p. 355—57 samt p. 372—389.

Kriminaliteten.

Det sparsomme, statistiske materiale, som foreligger fra slutningen af forrige århundrede og op til det tidspunkt, da den juridiske ekspedition afsluttede sine undersøgelser, viser, at sagsantallet først i en lang periode kun har været svagt stigende, for derefter i den sidste del af perioden at gå kraftigt i vejret. Dette illustreres i nedenstående tabel.

Tabel 1: De i tiden 1882—1937 behandlede kriminelle sager i årligt gennemsnit.¹⁴

1882—1911	gennemsnitligt	3	sager	pr.	år
1912—1926	„	6	„	„	„
1927—1937	„	30	„	„	„

De anførte tal kan i og for sig ikke tages som udtryk for en tilsvarende stigning i kriminaliteten. Der er grund til at antage, at den betydelige stigning efter 1927 i det væsentlige skyldes domstolens fastere organisation efter en i 1926 gennemført retsplejereform¹⁵).

Det er dog sandsynligt, at også det egentlige antal af normkrænkelser er steget i den pågældende periode. Som det vil blive påvist straks nedenfor, er der i hvert fald næppe tvivl om, at der har fundet en væsentlig stigning sted i tiden efter 1937.

Af den juridiske ekspeditions materiale, som ikke alene udgøres af retternes afgørelser, men også af andre „konstateringer“ af at forbrydelser var begået, ses, at der i tidsperioden 1938—1948 har været en kriminalitetsstigning, der dog har været meget ujævn og afbrudt af ret store fald, hvilket formentlig kan forklares dels ved, at retsforfølgningen i den omhandlede periode har været svingende, dels ved, at der i de senere år har fundet omfattende skibstyverier sted, hvilket har givet anledning til sager, hvorved flere kriminelle forhold er blevet rullet op samtidig¹⁶). Den omhandlede stigning illustres på fig. 1.¹⁷)

¹⁴) Jvfr. den juridiske ekspeditions betænkning bd. 5, p. 78.

¹⁵) Jvfr. Oldendow 1.c p. 84 og kgl. anordning nr. 212 af 26. juli 1926 om retsplejen i Grønland.

¹⁶) Det har i denne sammenhæng været af betydning, at de grønlandske samfund under og efter sidste verdenskrig i stigende omfang har fået kontakt med omverdenen, hvilket bl. a. har vist sig i en vækst i antallet af skibsanløb.

¹⁷) Denne figur og følgende tabeller er udarbejdet til den juridiske ekspeditions betænkning af cand. polit. Pie Barfod og cand. act. Michael Weis Bentzon.

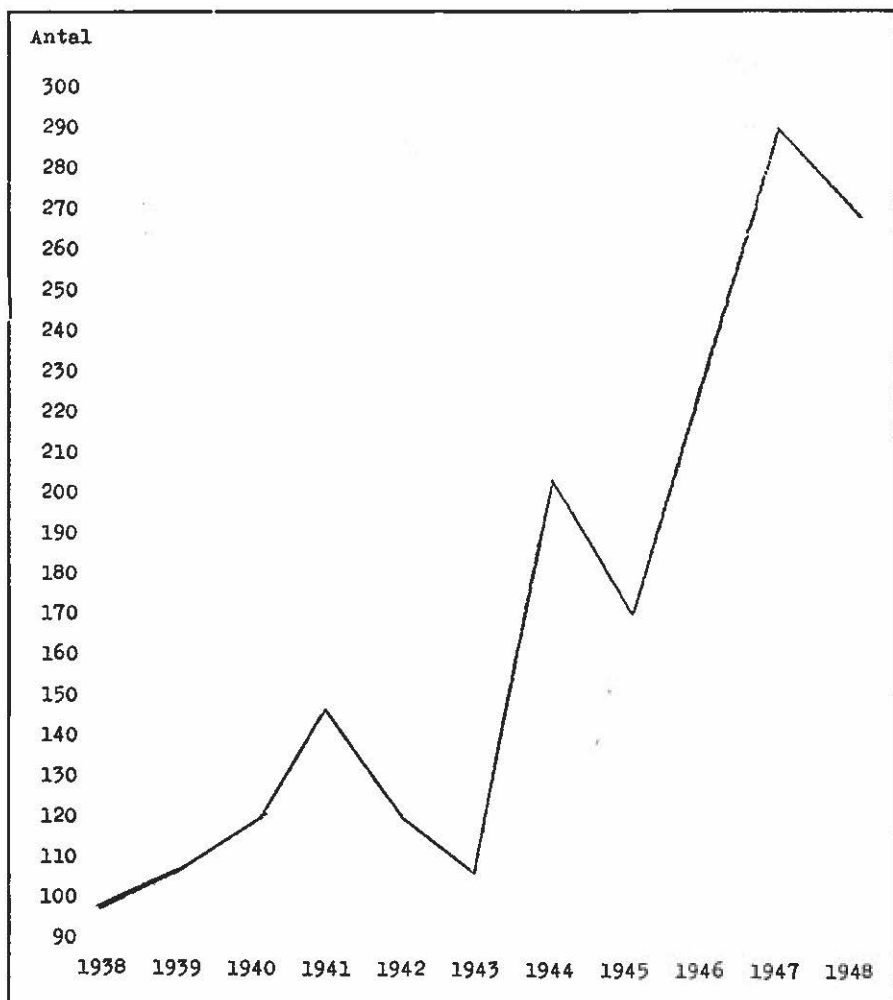

Fig. 1. Total antal behandlede sager 1938—1948.

Medens der i 1938 kun behandlede 98 sager, var antallet i 1948 nået op på 266. De angivne tal giver kun udtryk for en del af den kriminalitet, som er anmeldt til eller kendt af myndighederne. I det tilfælde, hvor en person har været sigtet eller tiltalt for flere forbrydelser, er han kun registreret for den „alvorligste“ forbrydelse. Anmeldte men ikke opklarede sager, hvor ingen bestemt person har været sigtet eller tiltalt, er heller ikke medtaget i det opgivne sagsantal. Hertil kommer, at man må regne med, at der er begået normkrænkelser, som ikke har været anmeldt til eller kendt af myndighederne. Det er i hvert fald mit indtryk, at der på

de mere afsides beliggende steder har foreligget krænkelser, som er blevet „ordnet i mindelighed“.

Jeg skal ikke her komme ind på en nærmere gennemgang af de forskellige kriminalitetstyper, men nøjes med at stigningen i antallet af kriminelle sager vedrører alle grupper af kriminalitet. Sager vedrørende formuekrænkelser har de fleste af årene udgjort langt den største enkeltgruppe; navnlig har sager vedrørende tyveri fra offentlige institutioner haft en betydelig vægt.

Sager vedrørende forbrydelser mod liv og legeme udgjorde de fleste af årene i den undersøgte periode den næststørste gruppe, og heraf udgjorde sager om udbredelse af kønssygdom hovedparten. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at stigning og fald i antallet af sager vedrørende udbredelse af kønssygdom for en væsentlig del skyldes, at retsforfølgningen ofte er sket stødvis og har været præget af usikkerhed. Dertil kommer, at der også er forekommet betydelige udsving i kønssygdomsfrekvensen.

Når kriminaliteten i kolonisationsperioden er vokset, skyldes dette formentlig i første række de tiltagende *kulturkonflikter*, som kontakten mellem europæisk og eskimoisk kultur har medført. Bortset fra de små, isolerede steder var moralopfattelsen på undersøgelsestidspunktet efterhånden ofte så præget af usikkerhed, at det frembød ikke ringe vanskeligheder for befolkningen at vide, hvad der var forbudt, og hvad der var tilladt.

Når formuekriminaliteten er blevet forøget, skyldes det formentlig ikke mindst de *voksende fristelser*, som befolkningen er blevet udsat for, efterhånden som antallet af skibsanløb med løsning og lastning af attråverdige varer er blevet hyppigere, og efterhånden som der mange steder er blevet etableret fritliggende varelagre.

Indførelsen af *ny teknik i dagliglivet* har skabt nye kriminalitetstyper. Med anvendelse af skriftlige anvisninger til brug ved udbetalinger for udført arbejde og leverede varer er fulgt en forbrydelse som dokumentfalsk¹⁸⁾. I de sidste år er biler blevet taget i anvendelse i øget omfang i Grønland, hvorved en ny art forbrydelse, motorkørsel i beruset tilstand, er blevet mulig og allerede er forekommet.

I dette århundrede synes forskellige former for misbrug af betroede midler at være blevet mere og mere almindelige. Dette hænger bl. a. sammen med den udvikling, der har fundet sted inden for foreningslivet. Der er i de senere år forekommet flere sager mod personer, som i deres egenskab af kasserer i foreninger har tilegnet sig foreningen tilhørende penge.

Forsætlig vold og tingsbeskadigelse har i flere tilfælde haft nær sammenhæng med indførelsen af motorbåde på steder, hvor man

¹⁸⁾ I tiden 1938—48 behandledes 24 sager vedrørende dokumentfalsk.

hidtil ikke havde anvendt sådanne fartøjer. Der foreligger således en retssag fra 1935, hvor tiltalte, en fanger fra et udsted, havde affyret skud mod en rejtrawler for at ødelægge trawlet, fordi han og hans fæller mente, at fartøjet i en fjord, som lå nær ved det sted, hvor de boede, ødelagde både fiskeri og fangst for befolkningen. Et alvorligt tilfælde af vold behandlet ved en nordgrønlandsk ret 1948 skyldtes i første række, at overfaldne som den første på stedet havde anskaffet sig motorbåd, hvorved han efter befolkningens opfattelse ødelagde fangsten i distriktet.

Som det vil ses har kulturkonflikter i Grønland som så mange andre steder haft kriminogen betydning¹⁹⁾. Også det stigende alkoholforbrug har haft sin betydning for forøgelsen af kriminaliteten. Der synes navnlig at have været en nærmere forbindelse mellem alkoholindtagelse og voldsforbrydelser. Af de i årene 1938—48 behandlede 191 voldssager udgjorde sager med beruset gerningsmand i 7 af årene 50 % og derover. 3 år var procenten 75.

Når man nu, bl. a. under henvisning til det voksende kriminalitetsproblem, har gennemført en særlig kriminallov for Grønland, rejser der sig naturligt det spørgsmål, hvorledes den grønlandske kriminalitet i den undersøgte periode forholder sig til kriminaliteten i Danmark. I tabellerne 2, 3 og 4 er forsøgt en sammenligning mellem Vestgrønland og Danmark.

Tabel 2: Grønland.

Det gennemsnitlige antal domfældte i årene 1946—1948 pr. 1000 indbyggere på 15 år og derover i 1945.

	Det nordlige Vestgrønland	Det sydlige Vestgrønland	Ialt
Mænd	30.9	46.3	39.1
Kvinder	8.7	7.1	7.8
Ialt	19.4	24.7	22.3

Tabel 3: Danmark.

Domfældte i 1946 i forhold til 1000 indbyggere på 15 år og derover i 1945.

	Hoved- staden	Provins- byerne	Landkom- munerne	Hele landet
Mænd	13.2	10.1	3.1	7.1
Kvinder	2.0	1.8	0.3	1.2
Ialt	7.1	5.7	1.7	4.1

¹⁹⁾ Jvfr. Thorsten Sellin, *Culture Conflict and Crime*, New York 1938, og Stephan Hurwitz, *Kriminologi* (2. udg.), København 1951 p. 230—31.

Tabel 4: Danmark.

Antal forbrydelser, anmeldt eller iøvrigt kommet til politiets kundskab i 1946 pr. 1000 indbyggere over 15 år i 1945.

Hovedstaden	Provinsbyerne	Landkommunerne	Hele landet
67.9	54.8	18.8	40.0

Tabel 2 omhandler det gennemsnitlige antal domfældte personer — frifundne er ikke medtaget — i årene 1946—1948 pr. 1000 indbyggere, der er fyldt 15 år og derover i 1945²⁰⁾.

Som sammenligningsmateriale fra Danmark er dels benyttet den i tabel 3 indeholdte oversigt over domfældte i 1946 pr. 1000 indbyggere på 15 år og derover i 1945 samt den i tabel 4 indeholdte oversigt over antallet af forbrydelser anmeldt eller iøvrigt kommet til politiets kundskab i 1946 pr. 1000 indbyggere over 15 år i 1945.

Forsåvidt angår tabellerne vedrørende de danske tal, er inddelingen hovedstad/provinsbyer/landkommuner anvendt for at få et mere ensartet grundlag for en sammenligning mellem Danmark og Grønland, som med hensyn til social struktur naturligt må placeres mellem provinsby og landkommune.

Når sammenligningen er foretaget mellem den grønlandske domfældelsesstatistik på den ene side og dansk domfældelses- samt anmeldelsesstatistik på den anden, skyldes det, at en umiddelbar sammenligning mellem den danske og grønlandske domfældelsesstatistik ikke er tilladelig, idet man i Grønland domfælder for en række forhold, som i Danmark ikke ville komme til domstolene på grund af tiltalefrafald. På den anden side afviger antallet af grønlandske domfældelser ikke i større omfang fra antallet af grønlandske anmeldelser, idet i hvert fald så godt som alle de anmeldelser, der omfatter en bestemt person, fører til rets-sag og heraf kun i et meget lille antal tilfælde til frifindelse. I denne forbindelse skal oplyses, at betegnelsen domfældelse her også omfatter tilfælde, hvor der ikke er afsagt nogen egentlig dom, men hvor det dog af den pågældende sag fremgår, at man har fundet tiltalte skyldig.

Af tabellerne fremgår, at domfældelsestallet pr. 1000 indbyggere i Grønland er mellem 5 og 6 gange større end det danske domfældelsestal pr. 1000 indbyggere. Til gengæld er det grønlandske tal kun lidt over halvdelen af antallet af danske anmeldelser pr. 1000 indbyggere.

²⁰⁾ Når året 1945 er valgt som udgangspunkt, skyldes det, at der på tidspunktet for tabellernes udarbejdelse ikke forelå nogen senere fordeling af den grønlandske befolkning efter alder. Da antallet af domfældte som tidligere omtalt i Grønland varierer kraftigt fra år til år, har man for at eliminere udsvingene benyttet gennemsnittet af antallet af domfældte i årene 1946—48.

Det grønlandske domfældesestalt ligger lidt over anmeldesestallet for danske landkommuner, men væsentligt under tallet for provinsbyerne.

Relativt bedømt synes størrelsen af den grønlandske kriminalitet nærmest at svare til kriminalitetstallet i de danske provinsbyer.

De retlige reaktioner.

Medens som nævnt *kriminalitetsart og -omfang* ikke på iøjnefaldende måde adskiller sig fra, hvad der er kendt fra europæiske lande, er forholdet anderledes for så vidt angår de anvendte *retlige reaktioner*. Disse adskiller sig i en sådan grad fra de i den danske straffelov hjemlede sanktionsformer, at det ikke var muligt at anvende dansk kriminalret som systematiseringsgrundlag ved indsamling af materialet.

Tabel 5 indeholder en oversigt over behandlede sager i Grønland fordelt efter sagens udfald og forbrydelsens kategori.

Tabel 5: Behandlede sager vedrørende forbrydelser, fordelt efter sagens udfald og forbrydelseskategori. (Årligt gennemsnit 1946—48).

	Forbr. om- delt i dansk straffelov kap. 14, 16, 17, 19-22	Forbr. mod kønssæ- delig- heden	Forbr. mod liv og lem- geme	Freds- og ære- krænkel- ser	Formue- kræn- kelser	Andet straf- bart for- hold	Ialt
Indespærring ...	—	0.3	0.3	—	0.3	—	1.0
Forvisning	—	1.3	2.3	0.3	4.0	—	8.0
Tvangsarbejde ..	2.3	6.7	7.7	0.3	12.7	0.3	30.0
Bøde	19.3	4.0	41.0	2.0	49.3	0.3	116.0
Formaning og advarsel	4.7	1.3	7.3	3.3	10.0	1.7	28.3
Frakendt malt ..	0.7	0.3	9.7	2.7	1.3	—	20.3 19.7
Erstatning	—	—	0.3	—	5.3	—	5.7
Andre retsfølger	2.3	—	0.3	1.0	1.7	0.7	6.0
Frifindelse	0.3	0.7	2.0	—	2.3	—	5.3
Ingen retsfølge ..	4.3	2.7	10.7	1.3	14.7	—	33.7
Uoplyst	2.7	—	1.3	—	8.0	—	12.0
Ialt	36.7	17.3	83.0	11.0	109.7	3.0	260.7

Tabellen indeholder en grov oversigt over de anvendte retlige reaktioner. Det er af pladsmæssige grunde ikke muligt tabellarisk at angive, at der i mange tilfælde samtidig har været anvendt flere retlige reaktioner. *Kombinationerne var i undersøgelsesperioden talrige; der forekom ikke mindre end 190 forskellige kombinationstyper.*

De forskellige reaktionstyper kræver en nærmere beskrivelse, da kun få af dem helt svarer til, hvad der kendes i europæisk kriminalret.

Indespærring som foranstaltning over for kriminelle har fundet sted i interimistisk indrettede rum. Eksempelvis dømtes i slutningen af forrige århundrede en mand, som i hidsighed havde dræbt sin hustru med en kniv, til fængsel. Da han ikke tålte indespærringen, blev han imidlertid løsladt og i stedet frakendt retten til visse økonomiske goder, som befolkningen almindeligvis nød, for et tidsrum af tre år²¹).

I de senere år har indespærring nu og da været anvendt under den form, at domfældte kun skulle være isoleret fra omverdenen uden for arbejdstiden, medens han om dagen udførte arbejde i det frie samfund.

Anvendelsen af *indespærring som reaktion har voldt myndighederne betydelige vanskeligheder*, dels fordi de indespærrede som nævnt ofte ikke har kunnet tåle indespærringen, dels fordi man som regel har haft svært ved at finde egnede opholdsrum til de pågældende. Som eksempel herpå kan nævnes en retssag fra Julianehåb fra 1937²²). Retten ønskede at dømme til fængsel, men da den ikke så sig i stand til at finde en form, hvorunder sådan straf kunne fuldbyrdes i Grønland, blev sagen forelagt Grønlands Styrelse, som ikke anså det for gennemførligt at holde den pågældende indespærret i Danmark eller Grønland og derfor anbefalede domstolen at dømme den pågældende til forvisning.

Alt i alt kan man sige, at *indespærring i Grønland har været anvendt over for personer, som ansås for farlige, eller som havde begået grove forbrydelser*. Yderligere er det karakteristisk, at ingen i længere tid har været undergivet fuldstændig indespærring. Enten er de pågældende blevet løsladt efter relativ kort tid, eller også er der sket betydelige lempelser i den pågældende isolation fra omverdenen.

En anden i praksis udviklet reaktionsform var *forvisning*, som bestod i, at pågældende i et nærmere fastsat tidsrum skulle opholde sig på et i dommen fastsat sted. Forvisningsdommene havde dog forskellige former. I nogle af dem hed det blot, at domfældte ikke måtte opholde sig på den plads, hvor gerningen var begået.

Som eksempel på sådanne domme kan nævnes en af Egedesminde ret 1948 truffen afgørelse, hvor en for tyveri og hæleri

²¹) Nogen egentlig fængselsinstitution har man aldrig haft for personer hørende under grønlandsk ret. Der har dog enkelte steder været tilløb til indretning af en fængselscelle. Således vedtoges på et møde i Upernavik sysselråd 1935 et af den danske sysselmand fremsat forslag om opførelse af et fængsel til ca. 1.000 kroner. I ti år havde man et fængselsrum indrettet i en bygning, som tidligere havde været anvendt af Den kgl. grønlandske Handel. Bygningen blev imidlertid nedrevet 1945.

²²) De såkaldte sysselretter bestod af læge, grønlandske og danske dommere, jvfr. lov nr. 134 af 18. april 1925 om Grønlands styrelse § 44, som ophævedes ved lov nr. 271 af 14. juni 1951 om rettens pleje i Grønland, kap. 7 § 13.

14-årig tiltalt dømtes til anbringelse under „betryggende forhold“ på et udsted efter de kommunale myndigheders nærmere bestemmelse. Som et andet eksempel kan nævnes, at retten i Holsteinsborg i 1942 dømte en 21-årig, som havde udbredt kønssygdom, til 2 års forvisning til en afsides beliggende plads.

Det fremgår af flere af forvisningssagerne, at *det har voldt visse vanskeligheder at finde steder, hvortil de pågældende kunne forvises*, idet det navnlig har været forbundet med besvær at finde bolig til dem på forvisningsstedet, ligesom det kunne være svært at etablere den nødvendige kontrol med, at de ikke forlod stedet.

Man har i nyere tid aldrig forvist nogen person til et ubeboet sted. *Der har altid været tale om pladser, hvor den pågældende kunne leve en normal, social tilværelse.*

På det tidspunkt da undersøgelserne blev foretaget, fandtes der flere grønlandske steder, som i særlig grad blev anvendt til forvisningspladser, fordi der dér fandtes personer, som var egnet til at have de forviste boende hos sig og føre tilsyn med deres færden. Den længste tid, i hvilken nogen såvidt vides har været forvist, er 7 år. Det drejede sig om en mand, som i beruselse havde voldtaget og dræbt en 3 års pige. Han boede i forvisningstiden på en boplads på omtrent et halvt hundrede indbyggere langt væk fra den by, hvor gerningen var begået, og tilpassede sig så godt på forvisningsstedet, at han ikke senere har ønsket at forlade det.

Det er meget almindeligt, at dygtige fangere og fåreholdere har haft forviste personer boende hos sig. Dommen har i disse tilfælde ofte bestemt, at domfældte skulle uddannes hos den pågældende erhverver. Sådant dom til *tvangsuddannelse* har ikke i alle tilfælde været kombineret med forvisning. Det var i Grønland på tidspunktet for undersøgelsen en udbredt opfattelse blandt myndighederne, at *forvisning var en egnet reaktion over for personer, som „trængte til“ at skifte milieu*. Det synes imidlertid også at have spillet en rolle i flere af sagerne, at man ønskede at fjerne den pågældende fra den by, hvori han havde begået forbrydelsen, *af hensyn til befolkningen på det pågældende sted*.

En anden i praksis udviklet reaktionsform er *tvangsarbejde*, hvorved det pålægges domfældte at udføre arbejde som regel for en offentlig institution. Der er i almindelighed blevet beregnet normal løn for arbejdet, men ofte er lønnen ikke blevet udbetalt domfældte, idet den i stedet for anvendtes til betaling af erstatning eller til domfældtes families underhold.

Det har været retsmyndighedernes opfattelse, at *tvangsarbejde var en under hensyn til geografiske og bolig-mæssige forhold egnet reaktionsform over for personer, som man ønsker at vænne til regelmæssigt arbejde*. I de allerseneste år har der i stigende grad hos myndighederne vist sig ønsker om også at *anvende tvangsarbejdet af overvejende repressive grunde*, f. eks. i tilfælde hvor

man ikke kunne konstatere nogen indikation for særbehandling af den pågældende, men hvor man dog ønskede at ramme ham, fordi han havde forbrudt sig. Såvidt vides har tvangsarbejde været idømt i tidsrum fra 14 dage til 3 år. De fleste domme ligger mellem et par måneder og et halvt år. Domme på 1 og på 1½ års tvangsarbejde er dog ikke så sjældent forekommet.

Det har været almindeligt, at man administrativt har afkortet fuldbyrdelsen af idømt tvangsarbejde. I andre tilfælde har foranstaltningen været idømt *betinget*.

Medens *hverken idømmelse af indespærring, forvisning eller tvangsarbejde har haft hjemmel i skrevne regler*, har forholdet ligget anderledes med hensyn til idømmelse af *bøde*.

Den største del af de idømte bøder lå mellem 2 og 100 kroner. I et enkelt tilfælde har Holsteinsborg ret i 1944 idømt en person, der havde begået falsk og bedrageri for op mod 7000 kroner, en bøde på 3000 kroner foruden visse andre foranstaltninger, derunder erstatning. Bøder har været den hyppigste reaktionsform over for alle arter af forbrydelser. Endog i et tilfælde, som efter dansk retsopfattelse ville blive betegnet som forsøg på manddrab, har man idømt en bøde på 100 kroner som eneste reaktion²³⁾.

Mange kriminelle sager er blevet afgjort alene med pålæggelse af *erstatning*. Det er bemærkelsesværdigt, at over 90 % af de med erstatning afgjorte kriminelle sager har været behandlet udelukkende af de rent grønlandske kommuneråd, hvilket formentlig kan tillægges den betydning, at denne reaktionsform i særlig grad har vundet gehør hos repræsentanter for den grønlandske befolkning²⁴⁾.

Beskikkelse af tilsyn har i flere tilfælde været anvendt, uden at der samtidig blev idømt nogen anden reaktion. Således bestemte kommunerådet på udstedet Sydprøven i 1941, at en person, som havde begået tyveri, skulle sættes under tilsyn af en dertil beskikket person. Det fremgår af sagen, at gerningsmanden var en ung mand, som flere gange havde haft sager ved kommunerådet i anledning af begåede tyverier, og det fremgår ligeledes, at de tidligere anvendte reaktioner ikke havde hjulpet på ham. Tilsyn er også blevet anvendt i forbindelse med andre reaktioner. Retten i Qutdligssat idømte i 1948 en 18-årig kvinde, som havde smittet tre mænd med gonorrhoe, bøde, tvangsarbejde samt undergivelse af en „ærlig mands tilsyn, så længe arbejdet stod på“. Tilsyn er blevet anvendt i flere tilfælde, hvor foranstaltninger har været idømt *betinget*.

²³⁾ Retten betegnede forholdet som forsøg på „at gøre bevidstløs med kvælertag“.

²⁴⁾ Kommunerådene havde i medfør af de tidligere retsplejebestemmelser adgang til at meddele bødeforelæg, hvorimod de ikke havde hjemmel til at afsige domme. I praksis traf de dog ofte på egen hånd afgørelser i kriminelle sager.

Det bør også nævnes, at de grønlandske retter ofte har idømt *forbud mod ophold på bestemte steder*. I ældre tid anvendtes udelukkelse fra den stedlige butik, hvilket man imidlertid kom mere og mere bort fra, fordi domfældte gennem mellemed var i stand til at forsyne sig med de varer, de ønskede. I de senere år synes der at have været en tendens til kun at anvende dom til udelukkelse fra butikken, når forbrydelsen er begået dér, f. eks. ærekrænkelser og vold mod butiksmænd og tyveri af butiksvarer. Ved tyveri fra havnelagre og skibslaster har man ofte idømt forbud mod ophold i havnen i en vis periode.

Borgerlige rettigheder er blevet frakendt i flere tilfælde²⁵). Dette er i et enkelt tilfælde sket isoleret, idet Sukkertoppen kommuneråd 1947 frakendte en mand, som i spirituspåvirket tilstand havde overfaldet kommunerådets formand, de borgerlige rettigheder i 2 år uden at idømme nogen anden sanktion. Frakendelse af rettigheder er som regel sket for tidsrum fra 1 til 5 år. I et tilfælde blev de borgerlige rettigheder dog frakendt for bestandig.

Med hjemmel i nogle administrative bestemmelser har domstolene ofte *frakendt personer ret til at købe spiritus* og ingredienser, som anvendes til spiritusfremstilling. Foranstaltningen, som i almindelighed er blevet anvendt, når forbrydelsen er begået i spirituspåvirket tilstand, har været let at praktisere dels på grund af det ringe antal udsalgssteder, dels fordi det har været relativt let at have opsigt med domfældte i de små samfund.

Blandt sanktionernes brogede mangfoldighed skal endnu nævnes *konfiskation, offentliggørelse af domfældtes navn og overtrædelse* samt *formaning* eller *advarel*. Det er bemærkelsesværdigt, at retterne selv i sager vedrørende alvorlige forbrydelser undertiden har nøjedes med at afslutte sagen med en formaning eller advarel.

Over for farlige sædelighedsforbrydere har man i et par tilfælde ved dommen stillet den pågældende frit over for valget mellem indespærring på ubestemt tid eller *kastration*. I eet tilfælde er kastration blevet foretaget over for en person på dette grundlag. Han havde voldtaget og været uterlig over for 6 piger i alderen fra 6 til 13 år.

Over for psykisk afvigende personer har man idømt foranstaltninger uden hverken af navn eller af gavn at operere med begrebet utilregnelighed. I et enkelt tilfælde har Godthåb ret 1944 dog betegnet en lovovertræder som utilregnelig og undladt idømmelse af nogen foranstaltning. I et andet tilfælde har man over for en sindssyg, som i flere tilfælde havde begået tyverier, nøjedes med

²⁵) Foranstaltningen havde hjemmel i kgl. anordning nr. 212 af 26. juli 1926 om retsplejen i Grønland, § 20, stk. 3.

at anvende formaning. En sindssyg lovovertræder er i et enkelt tilfælde blevet dømt til anbringelse i *dansk sindssygehospital*²⁶).

Som et kuriøst eksempel på den fordomsfrihed og fantasi, man undertiden har lagt for dagen ved valget af foranstaltning over for en psykisk afvigende kriminel, kan nævnes en sag behandlet af Upernavik ret i 1935. Tiltalte havde voldtaget en 8-årig pige og havde tidligere af det stedlige kommuneråd fået advarsler, fordi han havde sexuel omgang med hunde. Han idømtes 1 års tvangsarbejde betinget, således at arbejdet først skulle påbegyndes, såfremt han påny forså sig. Det fremgår dels af sagen og er dels blevet oplyst over for den juridiske ekspedition, at baggrunden for den betingede dom var, at det stedlige kommuneråd havde formået domfældte til at indgå ægteskab med en på stedet boende debil, erotoman kvinde, der var ude af stand til at få børn, idet man fandt, at det på denne måde ville være muligt at give domfældtes abnorme kønsdrift en normal retning, uden at der var nogen fare for arveligt belastet afkom. Såvidt vides har den trufne foranstaltning haft den tilsigtede virkning, idet domfældte ikke siden ægteskabets indgåelse har været tiltalt for nogen forbrydelse.

Antallet af *uafgjorte sager* er relativt stort. Dette skyldes dels den usikkerhed, hvormed retshåndhævelsen fandt sted under det hidtidige grønlandske retssystem, dels at sager ofte blev sluttet uden nogen retsfølge, når gerningsmanden tilstod og viste anger. I mange tilfælde synes det også, som om man fra retsmyndighedernes side ikke har haft større interesse i at foretage yderligere, når man havde opklaret en begået forbrydelse.

Der er ingen tvivl om, at retsmyndighederne i stigende grad har savnet retsregler, hvortil de kunne støtte sig, når de skulle tage stilling til kriminelle sager. Det har i det hele bidraget til at skabe nogen usikkerhed, at der ikke fra lovgivningsmagtens eller administrationens side gaves tilstrækkelig vejledning med hensyn til, hvad der var forbudt og tilladt, og med hensyn til, hvad man skulle foretage sig over for personer, som krænkede retsnormerne.

(Fortsættes).

Verner Goldschmidt.